

KATONARÉTEGEK HELYZETE A TÖRÖK ELLENI VÁRHÁBORÚKBAN

Benczédi László

Szigetvár védelme kiemelkedő fejezete a magyar hadtörténelemnek. Zrínyi Miklós és katonái hőstettének 400. évfordulóját mi, történészek és hadtörténészek akkor ünnepeljük meg méltóképpen, ha felmérjük, milyen további feladataink vannak a szigeti védelem megjelenítésében, számba vesszük, mit kell tennünk, hogy az eddigieknél teljesebb képet adjunk Szigetvár — és általában a török elleni várháborúk koráról. Szigetvár emléke további kutatómunkára, új kérdések felvetésére és új alkotói feladatok megoldására serkent — ez az emlékezés egyetlen konstruktív és korszerű formája.

Már Sinkovics István professzor utalt rá előadásában, milyen hiányosak az ismereteink a török elleni végvári harcok koráról és általában a XVI. századi Magyarországról. Referátumomban arra szeretném felhívni a figyelmet, mennyire hézagos a képünk a török elleni várháborúk főszereplőiről, magukról a végvári katonákról, illetve a XVI. és XVII. század török- és Habsburg-ellenes háborúinak állandó katonaságáról. Hadtörténelmi irodalmunk gazdag ugyan a kor hadieseményeit tárgyaló könyvekben és tanulmányokban, ezekre azonban általában az a jellemző, hogy egy-egy *egyszeri* hadtörténelmi vagy politikai eseményre, illetve eseménysorozatra összpontosítják figyelmüket, s ennek keretén *belül* említik meg, esetleg vizsgálják a harcselekményekben részt vevő katonákat és tiszteket. Hadtörténelmi irodalmunkat tehát — legalábbis ami korszakunkat, a XVI—XVII. századi magyar történelmet illeti — egy bizonyos politikai mozaikszerűség, széttöredezettség jellemzi. Ezzel szemben adósa vagyunk a végvárak katonaságának mélyreható *társadalomtörténelmi* vizsgálatával, politikai eseményeket és nemzedékeket átívelő *rétégrajzával*, amely a maga *egységében* ábrázolja e kor merőben új társadalmi képződményét, az állandó katonarétegek helyzetét.

A társadalomtörténelmi vizsgálatok természetesen a *kritikai szempontok* erőteljesebb érvényesítését vonják maguk után. Történelmünknek ez a nem apologetikus, de még nem is egyszerűen regisztráló, hanem hangsúlyozottan *kritikai elsajátítása* azonban — úgy érzem — napjaink legmélyebb társadalmi szükségleteiből és progresszív törekvéseiből fakad. *Csak az a társadalom és nemzedék képes nagy történelmi tettekre, mely újat és jobbat akar elődeinél, s a történelem minden megelőző eredményét túl akarja szárnyalni.* A kritikai vizsgálódás — úgy vélem — éppen ehhez a fokozott igényességhez és nagyobb *erőkifejtéshez* adhat le nem becsülhető intellektuális és morális támpontokat.

*

Rátérve már most referátumom témájára, még mielőtt kísérletet tennék, hogy ennek a sok szempontból új kutatási területnek a fő csomópontjait felvázoljam, először arra a kérdésre szeretnék választ keresni: indokolt-e egyáltalán *állandó* katonarétegek létezéséről beszélni a XVI—XVII. századi Magyarországon? Vagy másként fogalmazva: indokolt-e a kor társadalmának klasszikus osztálykategóriái — azaz feudális nemesség, úrbéres jobbágyság, városi polgárság — közé *új minőségként* az állandó katonarétegek társadalmi alakulatát is felvenni?

Azért is felvetődik ez a kérdés, mert — mint azt éppen Szigetvár példája is mutatja — e rétegek soraiban, már csak hivatásuknál fogva, az átlagosnál jóval nagyobb mértékben aratott a halál, s ez bizonyos mértékig biológiai-lag is hátráltatta egy állandó katonaréteg *folymatos* társadalmi létének kialakulását. Eszerint, vajon nem helyesebb-e az egyes végvárai katonaságát minden esetben *egyszeri* társadalmi alakulás eredményének tekinteni, melyet minden alkalommal a maga egyediségében és konkrétóságában célszerű csupán vizsgálni?

Ezek jogos ellenvetések, mégis — úgy vélem — indokolt és szükséges *külön* és *állandó* katonarétegek létezéséről beszélni a XVI—XVII. századi magyar történelemben. Helyes és szükséges elsősorban azért, mert a török uralom 150 évéből a háborús esztendőik számszerű kisebbségben voltak a béke éveivel szemben, még ha figyelembe vesszük is, hogy a kisebb-nagyobb portyák, harci vállalkozások az ún. békekorszakokon is végighúzódtak. Ami például a török elleni várháborúkat illeti, ezek klasszikus korszak valójában már Szigetvár 1566-os elestével lezárult, viszont a mintegy 100—120 kisebb-nagyobb végvárból álló láncolat az 1680—90-es évekig fennmaradt, s a hátralevő 120—130 évet ebből a szempontból csupán a tizenöt éves háború és az 1663—64. évi török háború nagyobb várostromai szakították meg. Az 1568. évi drinápolyi béke után tehát a katonahalál már korántsem lehetett olyan tömeges, hogy az egy állandó — és részben *örökletes* — katonaréteg létezését kizárta volna. XVII. századi forrásainkból már számos olyan katonaeMBER pályája és katonacsalád geneológiája bontakozik ki, melynek állandó és nemzedékről nemzedékre átörökített társadalmi létét a hivatásos katonai szolgálat határozta meg. A végvárakról szóló forrásaink gyakran szólnak „*házas és tüzes*” katonákról, akik családjukkal, gyermekeikkel együtt a végvárakban éltek, kisgyermek koruk óta a fegyverforgatáshoz szoktak, s 20—30 esztendőn át szolgálták megszakítás nélkül a császárt.

Az objektív társadalmi léten kívül számításba kell azután vennünk még egy rendkívül fontos és le nem becsülhető *tudati tényezőt* is, amely a legkézenfekvőbb, ámbár gyakran figyelmen kívül hagyott mozzanattal, az *idő*-komponenssel van összefüggésben. Arról van szó, hogy a végvárakban összesereglett katonák a török hódítások kezdetén még arra számíthattak, hogy katonai szolgálatuk ideiglenes, átmeneti foglalkozásuk lesz, amelyet a török veszély elmúltával és a békeállapotok helyreállításával ismét békés termelő foglalatosságra cserélhetnek fel. Sokuk előtt — tudjuk — az a reménység is felcsillant — és nem alaptalanul —, hogy katonai rátermettségükkel és vitézi tetteikkel, armálisszerzés és birtokadományok útján, a feudális nemesség soraiba emelkedhetnek. A katonai szolgálat átmenetiségének ez az érzése azonban az idő múlásával egyre jobban elmosódhatott. Lehet, hogy már az 1568-as drinápolyi béke után (ezt is meg kellene közelebbről vizsgálni), de talán főként a tizenöt éves háború sikertelenségei, az 1606-os zsitvatoroki béke után olyan helyzet alakult ki, hogy a török ittlétével és a katonai szolgálattal immár *huzamos adottságként*, sőt életre szóló *állapotként* kellett számolni. A végvárai őrségeinek is *állandó jellegű életformára* kellett berendezkedniük kezdetben ideiglenesnek tekintett otthonukban. A vitézi próbák lassan ünnepnapokká ritkultak a mindennapi élet, a megélhetés tengernyi gondja

közepette. „A jóhasznú csaták megszűntek” — írták egy ízben a füleki katonák, s panaszukat a XVII. századi végvári élet egészére jellemzőnek tartjuk.

Az eddigiekből már következik, hogy a végvári katonaság XVI—XVII. századi történetét valójában két, egymástól többé-kevésbé elkülönülő szakaszra bonthatjuk. A végvárak XVI. századi történetét alapvetően a vitézi tettek nagyszerű sorozata, a végbeli élet hamisítatlan katonaszépsége jellemezte. (Gondoljunk többek között Balassi Bálint elragadtatott lelkesedésére.) A XVII. századi végvári történetet viszont — főként 1606 után — alapjában véve a kényszerű tétlenség, s ennek eredménye: a katonai értékek és morál rohamos hanyatlása határozta meg. Mindez persze nem jelent merev periodizálást. A végvári katonaság kiváló harci tetteiről a XVII. században is tudunk jóegynéhány példát megemlíteni. S viszont: a végvári katonaság kényszerű tétlenségével, fizetlenségével és ellátatlanságával összefüggő negatív jelenségekkel már a XVI. században is találkozhatunk. Ez is azt indokolja, hogy a katonarétegek XVI—XVII. századi helyzetét és történetét a maga egészében és egységében tegyük vizsgálat tárgyává.

*

Legelsőként kínálkozik mindjárt az a kérdés, honnét eredt, kikből toborzódott a végvárak katonasága. E tekintetben a források nem hagynak kétséget: „az szegény végház szegény emberből, s annak fiaiból állandó” — „a végház többire mind jobbágyból áll” —, ehhez hasonló megjegyzésekkel találkozunk lépten-nyomon végvári forrásainkban. Részben a török, vagy a háborúk által tönkretett, részben a földesuraktól elszökött jobbágyok, s közülük is főként vállalkozó kedvű fiatal parasztleányek álltak be a várak katonaságába. Forrásaink arról is szólnak, milyen vágyak és törekvések vezették a falvak és városok szegénységét a várakba. A „szabadság” kívánása ösztökélte őket, ami ebben az elsődleges jelentésben egyszerűen azt fejezte ki, hogy a földesúri alávetettségből és nincstelenségből a viszonylag szabad és kötetlen katonai életforma után vágyakoztak. A végvári szolgálat tehát széles paraszti tömeg számára a jobbágyi alávetettségéből való egyéni kitörést tette lehetővé. Leveleikben, kérvényeikben büszkén, öntudatosan csattant fel a hangjuk: ők „kardukkal szolgálják öfelségét, s nem hódoló jobbágyai senkinek”.

A várak katonaközösségébe bekerült jobbágyleányekre kettős élmény várt. Az elsődleges, közvetlen hatás látóköriük kitágulása, tudatuk és öntudatuk kifejlődése volt. Új környezetükben sokféle és változatos életpályájú katonatársakkal találkoztak, akik a falvak kisvilága után a „nagyvilág” ezernyi benyomását és tapasztalatát közvetítették feléjük. Bizonyos idő múltán kép alakulhatott ki bennük az ország dolgairól, s véleményt formálhattak politikai kérdésekben is. A XVI. századi török ellenes harcok keresztény-vallásos eszmeköre csakúgy, mint a XVII. századi politikai küzdelmek nemesi eredetű nemzeti ideológiája bennük talált széles, népi eredetű tömegbázisra. A XVI—XVII. századi magyarországi katonaréteg aktívan politikázó társadalmi alakulat volt, egyik legdinamikusabb tényezője a korabeli politikának. Nagy László monográfiájából tudjuk, hogy a végvári katonák közül mintegy 6—8 ezernyen vettek részt Bocskai felkelésében. S az is ismeretes, milyen szerepe volt a végvári katonaságnak a XVII. század végi kuruc mozgalmak és a Thököly-felkelés kibontakozásában.

Nem lehetett jelentéktelen az a hatás sem, amelyet a végvári szolgálat a katonának állt jobbágyok közösségi gondolkodására, kollektív érzületére gyakorolhatott. Igaz, a várközségek élén többnyire főnemesi várkapitányok és nemesi főtisztek álltak, de az alacsonyabb tisztségekre a legénység sokszor, választás útján, a maga jelöltjét juttatta, s azt gyakran előljárói ellenkezésé-

vel szemben is tartani tudta. Mindez önnön erejükre, az összefogásban és kollektív, testületi fellépésben rejlő előnyökre ébreszthette a várak paraszti katonaságát.

Miközben azonban az új és kényszerű történeti helyzetben ilyen pozitív vonások rajzolódtak ki a végvári katonaság arculatán, egyre nyomasztóbb gondként nehezedett rájuk *mindennapos megélhetésük*. Ismeretes, hogy katonatársadalmunk egész XVI—XVII. századi történetét végigkísérte a végvári őrségek *ellátatlansága és fizetlensége*. Referátumomban nem tekintem feladatommak, hogy ennek a jelenségnek a korabeli Habsburg-politikában, az államigazgatásban és a pénzügyi adminisztrációban rejlő okaival foglalkozzam. Csupán a tény következményeit kívánom vázolni a katonarétegek helyzetének alakulására. A rosszul fizetett és hitványul ellátott katonaság ugyanis arra kényszerült, hogy mindennapos megélhetését más utakon és módokon biztosítsa. Ennek egyik, de kétség kívül a legfigyelemreméltóbb változata volt, hogy a katonák a várak környékén kisebb-nagyobb földdarabokat foglaltak, s ezeken családjukkal együtt termelőmunkába kezdtek. Ez a jelenség, a *végvári katona-paraszti életforma és termelő munka* csak a XVII. század elején tűnt fel ugyan az országos törvényhozásban, de számos jel arra mutat, hogy itt jóval korábbi jelenségről van szó, olyanról, amelynek a gyökerei alighanem visszanyúlnak a végvárak kialakulásának kezdeti időszakába. Ennek egyik bizonyítéka éppen a szigetvári lakosok 1565-ből származó panasza, mely szerint „az vitézlő nép beült a város jobb részét”, sőt ők — mint írták — csak „selléri” amazoknak. Takáts Sándor közleményeiben is több utalást találunk arra, hogy a végvári katonák a legkorábbi időkben is saját „katonakert”-tel, termelő gazdasággal rendelkeztek.

A végvári katonaság paraszttelki gazdálkodása eszerint végigkísérte e réteg egész történetét, de — s ezt nyomatékosan hangsúlyoznunk kell — nem fogta át a várkatonaság *számszerű többségét*. Egyes forrásutalások nyomán úgy tűnik, hogy a legelterjedtebb a dunántúli végvárakban volt. A kelet-magyarországi Szendrőről 1622-ből az az adat maradt fenn, hogy a lovasság és gyalogság mintegy egyharmadának van saját vetése. A bányavidéki végházakban viszont az 1670-es években a katonák egyötöde rendelkezett önálló gazdasággal.

Bármilyenek is voltak azonban a számszerű összefüggések, a végvári katonák paraszti gazdálkodása már csak azért sem elhanyagolható jelenség, mert a katona-paraszti életforma kibontakozása — számos történeti forrásunk tanúsága szerint — igen érdekes körülmények, éles küzdelmek, lényegében osztályharcos megnyilvánulások között ment végbe. A végvári kérdés vizsgálata valójában a *paraszti osztályharc* egy korábban nem vizsgált, egészen új területét tárja fel a XVI—XVII. századi magyar társadalomtörténet kutatója előtt. A végvárak paraszti eredetű katonasága nem egyszer elkeseredett, évtizedekig elhúzódó küzdelemben tudta megszerezni a létfenntartásához szükséges kis földdarab birtokát és tulajdonát, s tudta kivívni és fenntartani a mentességét a feudális szolgáltatások alól. Hasonló éles harcok folytak a földesúri haszonvételek — a mézárszék- és kocsmatartás, a malomjog stb. — birtoklásáért is. Ilyen összetűzésekről tudunk a győri katonaság, illetve a püspökség és káptalan között, az esztergomi katonaság és az érsek között, továbbá Kelet-Magyarországon Szendrő, Ónod, Diósgyőr és Putnok váraiban, ahol a katonáknak számos kérdésben szomszéd földbirtokosokkal gyűlt meg a bajuk.

A korabeli források egybehangzó tanúsága szerint a végvári katona-parasztság érdekei és követelései a „*végvárak szabadsága*” fogalmában összpontosultak. Ez már kifejtettebb és konkrétabb formája volt a várakba tömörült paraszti katonaság általános szabadságvágyának. Olyan esetekben, amikor közösségüket valami vélt vagy valóságos sérelem érte, a várvédő katonák

végváruk „szabadságá”-t szegezték mind a központi kormányzervekkel, mind a rendi intézményekkel, a nemesi vármegyékkel, mind egyes földesurakkal szembe. Legáltalánosabb jelentésében a katonaközösségek kollektív, testületi jogait és érdekeit foglalta magába — pl. azt a jogukat, hogy vétség esetén ne a nemesi vármegye, hanem a sereg- és hadiszék, vagyis saját katonai bíróságuk ítélkezzék felettük. Maguk a katonák akkor emlegették leginkább végváruk szabadságát, amikor a károsult földesurak végvári katonának állt jobbágyokat követeltek vissza, s a várőrségek kollektívan léptek fel a jövevények kiadatása ellen. Emellett fel kell tételeznünk azt is — bár erre még konkrét bizonyító anyagot nem találtunk —, hogy a katona-paraszti családok saját telekbirtoklásukat és tulajdonukat, azaz a feudális szolgáltatások alóli mentességüket is a végvári szabadság részének tekintették.

Bármelyik változatot tekintjük is, annyi kétségtelen, hogy a „végvári szabadság” követelése a paraszti eredetű katonaság érdekeit foglalta össze a korabeli rendi társadalomban. Ennek a fogalomnak magam a XVII. század második feléből származó előfordulásait ismerem. Valószínűnek tartom azonban, hogy a végvári szabadság fogalma jóval korábbi eredetű — alighanem az állandó végvár vonal kialakulásának időszakából való. De bárhogyan is van, azt a következtetést már most is levonhatjuk, hogy a Rákóczi korában oly nagy tömegeket mozgósító *katonaszabadság* történelmi előzményét eszerint nemcsak Bocskai hajdúszabadságában kell keresnünk, de a „végvárak szabadságá”-ban is.

Előbb már utaltunk rá, hogy a végvári katonák paraszti egzisztenciája és termelők munkája végül is nem vált — nem válhatott — túlnyomóvá. Nálunk nem épült ki olyasfajta, telepített katonaságon alapuló határőrvidéki szervezet, mint később — a XVIII. században — a szerb lakosságú déli végeken. Ennek a súlyos társadalmi problémának a XVI—XVII. századi Magyarországon nem volt felelős gazdája. Amikor pedig a török háborúk véget értek, a várak birtokába visszajutott földesurak mindent elkövettek, hogy a szabad katona-paraszti lét egyenként és keservesen kiharcolt vívmányait semmissé tegyék. Hosszabb-rövidebb idő elteltével ez sikerült is nekik. A XVIII. század második felére, a XIX. század elejére a katonai szolgálat révén kiváltságolt szabad paraszti közösségek utolsó maradványai is eltűntek hazánk térképéről. Történelmünk két háborús századát — új települési és társadalmi képződményként — csak Bocskai hajdúvárosai éltek maradandóan túl: hozzájuk sem a földesurak, sem a bécsi kormányzervek nem mertek nyúlani.

*

A végvári katonaság nagyobb tömegeinek — mint láttuk — nem a katona-paraszti termelőmunka, hanem részben a zsold, részben — éppen a zsoldfizetés gyakori elmaradása miatt — a rendszeres *zsákmányszerzés* biztosította a mindennapos megélhetést. Ebben a keretben nem érdemes végvári katonaságunk prédaszellemének részletezésébe belebocsátkozni, ennek számos megdöbbentő esete már amúgyis közismert. Mégis szükségesnek tartom, hogy e kényszerhelyzetnek, a végvári katonaság növekvő nyomorának egy el nem hanyagolható *tudati* következményére rámutassak. S ez az volt, hogy katonatársadalmunkban — a paraszti gazdaságok rovására elkövetett gyakori zsákmányolások tudati reflexeként — egyfajta *úri megvetés* fejlődött ki a termelőmunkát végző egyszerű falusi és városi lakókkal szemben. A katonai életforma állandósulása idők folyamán olyan értékrend kialakulásához vezetett, amelyben a nemeseken kívül csupán a fegyverviselő embereknek volt még becsületük, viszont lenézés és megvetés járt ki a földművelő parasztoknak csakúgy, mint a városok és mezővárosok „holmi mesterember”-einek. Ezt a fejlődési tendenciát a kor szóhasználata is tükrözte. A XVII. század katoná-

ságát a korabeli források már igen gyakran, mint „*nemesi vitézlo rend*”-et emlegették, vagyis olyan állandó jellegű katonarendként jelölték meg, amelyet a fegyverek jogán — szemben a termelőosztályokkal — nemesi előjogok és kiváltságok illetnek meg.

A XVI—XVII. századi állandó katonaság társadalmi tudatának e *feudális rendi vonásai* azonban nem csupán a rendszeres és tömeges katonai prédálásokban gyökereztek. Voltak ennek objektív társadalmi alapjai a végvárak körül kialakult *tulajdonviszonyokban* is. Erre utalt már részben az a panasz is; amelyet előbb a szigetvári lakosoktól idéztünk. Eszerint ők „selléri” a vitézlo népnek, amely „beülte a város jobb részét”. Más várak környékéről is számos olyan adatot ismerünk, amely szerint a végvári katonák felosztották maguk között a környező lakosságot, s tőlük rendszeres, mintegy földesúri szolgáltatásokat hajtottak be. A környék adóztatásában és szolgáltatásában persze a főúri kapitányok és a nemesi tisztek jártak elől, de úgy tűnik, hogy abból sok helyen a jobbágyszármazású egyszerű katonák, főleg a hosszú szolgálattal rendelkező, tekintélyes „főlegények” is kivették a részüket. Mindez persze nem maradhatott hatás nélkül a jobbágyok többletmunkájából élő katonák gondolkodására, felerősítve abban az úrhatnám nemesi-földesúri vonásokat.

*

Ha már most összegezni kívánjuk mondanivalónkat, úgy azt kell kiemelnünk, hogy a törökkor állandó katonaságának társadalmi arculatán *bizonyos kettősséget* állapíthatunk meg. Ez a kettősség valójában azt a *közbülső* társadalmi helyzetet fejezi ki, amelyet a végvári katonaság a korabeli magyar társadalom alapvető osztályai, a feudális nemesség és az örökös jobbágyság között elfoglalt. A kor állandó katonasága pusztán létevel, de magas fokú politikai tudatosságával is viszonylag széles útját nyitotta meg a paraszti emelkedésnek. A haza védelmén kívül ez a vonás *társadalmi szempontból* is progresszív, demokratikus eszmei hagyatéka a korabeli katonaságnak. Másrészt azonban nem kerülheti el figyelmünket, hogy a mostoha viszonyok következtében bizonyos feudális — és egyben antidemokratikus — vonások is kirajzolódtak a katonarétegek arculatán. Ez a katonaság nemcsak útjelzője és egyengetője volt a paraszti emelkedésnek, de olykor elrekesztője, sőt megfojtója is. (Ismeretes például a magyar végvári katonaság parasztellenes szereplése az 1631-es felső-tiszavidéki felkelésben.) Ezek az egymásnak ellentmondó, egymást cáfoló vonások többnyire nem is csak egymás mellett éltek e rétegek arculatán, hanem bonyolult kölcsönösségben, dialektikus egységben. A történeti vizsgálatnak, úgy véljük, mégis kötelessége, hogy — nem utolsó sorban a tanulságok levonása céljából is — utólag szétfejtse és elemezze a történetileg kialakult egységben benne rejlő ellentmondásokat.

Mindez azonban nem érinti magát Szigetvárt, Zrínyi Miklós és katonái áldozatát. Ott, ahol élő emberek önmagukon túlmutató történeti tetteket hajtanak végre, s különösen ahol a legdrágábbat, az ismétелhetlent és pótolhatatlant: életüket áldozzák egy magasabb érdek oltárán, ott szükségképpen elnémul az elemző, bíráló hang, hogy a megemlékezésben az erkölcsi megrendülésnek, az elismerésnek és tiszteletnek adja át a helyét.

ЛАСЛО БЕНЦЕДИ:

ПОЛОЖЕНИЕ СОЛДАТСКОЙ ПРОСЛОЙКИ В КРЕПОСТНЫХ ВОЙНАХ ПРОТИВ ТУРОК

Резюме

Автор реферата говорит о главных действующих лицах крепостных войн против турок, о солдатах пограничных крепостей, вернее о войске войн XVI и XVII веков против турок и против Габсбургов.

Автор прежде всего ставит вопрос; обосновано ли зачислять в XVI—XVII веках в классические классовые категории общества — то есть в феодальное дворянство, в барщинников, в городскую буржуазию — и качественно новое ли общественное формирование постоянного слоя военных. Автор отвечает на этот вопрос положительно и потом доказывает это на основе целого ряда фактов.

Автор в дальнейшем говорит о том, что откуда происходили, из каких слоёв вербовались войска пограничных крепостей? В рамках этого говорит и о том, что толкнуло разорённых турками или войнами крепостных и также частично беглых крепостных, и из них прежде всего молодых деловитых крестьянских парней, вступить в ряды войск пограничных крепостей.

Автор при разборе причин рисует картину о героических поступках войск пограничных крепостей а также и о их крайне тяжёлой жизни.

LÁSZLÓ BENCZÉDI:

DIE LAGE DES MILITÄRS IN DEN FESTUNGSKRIEGEN GEGEN DIE TÜRKEN

Resümee

In seinem Referat gedenkt der Autor den Hauptdarstellern der Festungskriege gegen die Türken, den Soldaten der Grenzfestungen, bzw. dem Militär der Kriege gegen die Türken und gegen Habsburg im XVI. und XVII. Jahrhundert.

Als erstes stellt er die Frage: ob es überhaupt begründet ist, daß man im XVI. und XVII. Jahrhundert zwischen die klassischen Gesellschaftsklassen, wie: feudaler Adel, Leibeigenschaft, Stadtbürgerschaft — als neue *Qualifikation* auch den allweiligen gesellschaftlichen Stand des Militärs aufnimmt? Er antwortet bejahend und begründet dies mit einer Reihe von Angaben.

Weiterhin schreibt er über den Ursprung und die Herkunft der angeworbenen Soldaten. Unter diesem spricht er auch davon, was die von den Türken vertriebene, durch den Krieg ruinierte, teilweise von ihren feudalen Herrn entflozene Leibeigenen — unter diesen hauptsächlich junge, unternehmungslustige Bauern — dazu veranlaßte, in die Reihe der Grenzfestungssoldaten zu treten.

Während der Zerlegung der Gründe, schildert er uns ein Bild über die Heldentaten der Soldaten und auch über ihr oft sehr schwieriges Leben.

